

Сто и дванадесет години от Независимостта на България

Дълбоко в сърцето си нашият народ пази много дати. Носи ги той от времето на Аспарух и Симеон, на поп Богомил и Ивайло, през Батак и Шипка, та чак до наши дни. Помни българинът дати метеори, просветнали за миг и угаснали в бездната на историята, те са му оставили своята вечно мамеща светлина. Знае той дати-рани. Белезите от тях не изчезват. Болката не угасва, тя гори като жива, като сурово предупреждение за потомците.

Най-скъпи за българина са датите-знамена. Те не потъмняват, не угасват под пепелта на забравата. Те са вечни като живота, като стремежа към свобода и независимост. Такава дата е и 22 септември.

На тази дата преди 112 години в старата българска столица Търново е обявена българската независимост от османския султан.

Историята е запазила за нас доста факти за това знаменателно събитие. Да се припомнят някои от тях не е излишно, защото зад скучния език на датите, имената и епизодичните събития се разкрива картината, в която се роди независимото българско царство.

Залповете на войната между Русия и Османската империя от 1877-1878 г. слагат началото на съвременната българска държава. След пет века чуждо господство възобновената българска държавност тържествува със Санстефанския мирен договор. Българите се радват, защото тяхната свободна държава получава законно място върху европейската политическа карта с трите области – Мизия, Тракия и Македония. Ала великите сили имат свои кроежи на Балканите. В голяма и силна България те съзират заплаха за своите интереси. С решенията на Берлинския конгрес страната е поставена във васални отношения спрямо султанската власт. Васалитетът влиза в остро противоречие с крайните национални стремежи, защото е комбиниран с унижителните системи на свободната търговия и режима на капитулациите, които позволяват на Великите сили и Османската империя да се намесват в икономическите и суверенни права на Княжество България.

Васалитетът заплашва и Съединението на Княжество България и Източна Румелия. Тъй като клаузите, които се отнасят до областта, продължават да съществуват юридически, има опасност при политическа дестабилизация на района да се направи опит за възстановяване на статуквото от преди 1885 г.

Идеята за обявяване на българската независимост се формира още в края на XIX век. По време на Съединението и на българската криза тя се използва като опит за натиск върху Великите сили при различни ситуации. По-късно, през 1897, 1903 и 1907 г. се водят интензивни разговори, но до практически резултат не се стига.

Съставеното на 16.01.1908 г. правителство на Демократическата партия начело с Александър Малинов определя като своя първостепенна задача постигането на независимостта на страната. През лятото на същата година постепенно назряват и условия за реализирането на тези цели.

На 11 юли 1908 г. в Турция е извършен т.нар. младотурски преврат, който коренно променя ситуацията на Балканския полуостров. Извършват се редица преобразования в посока на демократизиране на империята, но същевременно се

засилва националистическата пропаганда и репресивността към националните малцинства.

В София разбират, че след тези събития българската цел се отдалечава и става трудно осъществима. Това налага правителството да премине към решителни действия.

На 30 август 1908 г. българският дипломатически представител в Цариград е пренебрегнат от протокола на Високата порта и не е поканен на прием при великия везир. По този повод българското правителство реагира остро и отзовава своя представител. От този момент кризата между двете държави е реален факт.

На 5 септември избухва стачка по железопътната линия Белово-Свиленград, която е собственост на Турция, но е предадена за експлоатация от Комисията за източните железници. Правителството използва стачката и ликвидира тази чужда собственост върху българската територия.

При така създалата се обстановка Българското правителство предприема редица сондажи за евентуално признаване независимостта на страната, без да се стига до едностранно нарушаване на Берлинския договор.

Австроунгария има намерение окончателно да анексира Босна и Херцеговина и негласно подкрепя българското правителство.

Френското правителство, което е заплетено по това време в Мароканската криза, търси начин да създаде конфликтна точка, която да отклони вниманието от неговите проблеми също подкрепя България в намеренията ѝ.

Руската империя не е безразлична към събитията на Балканите – всяка промяна тук без участието на империята се разглеждат в Петербург като пряко посегателство върху Руските интереси. Русия не е принципен противник на българската независимост, но иска да обвърже българските действия в единна верига с проблема за анексията на Босна и Херцеговина и постигане на определени преимущества за себе си в областта на Проливите.

Правителството в София предприема действия за ускоряване на предвидения акт. Докато Княз Фердинанд I се колебае, кабинета е настроен значително по-действено и решава независимостта да бъде обявена на 20 септември. Князът е принуден да действа. На 22 септември 1908 г. в старата българска столица Търново князът и правителството по тържествен начин обявяват българската независимост от турския султан. Страната е обявена за царство, а княз Фердинанд I приема титлата „цар на българите“.

Обявяването на независимостта е акт с непреходно значение. Тридесет години след възобновяването на българската държавност младото княжество успява да се еманципира окончателно в европейската общност, да се изравни с останалите държави в икономически, юридически и политически смисъл. България получава своето окончателно признание, без да използва военни средства, което значително облекчава националното ѝ развитие, тъй като всички останали балкански държави постигат своята независимост след военни операции. След този момент българската държава вече може да се заеме с централния въпрос на своята политика - националната независимост и обединение. Решенията на Берлинския договор, които ограничават икономическия и политическия суверенитет на страната, отиват в историята.

Едва ли има по-добър урок за най-съвременните българи от примера, който ни дават нашите предци, успешно довели Независимостта на България до

благополучен край. Те ни показват как без чужда помощ, без външна намеса можем сами да решаваме проблемите си, сами да избираме своя път на развитие, а не да чакаме наготово някой да ни „спасява“ и налага волята си. И отправяйки поглед назад към миналото, си даваме сметка колко малко се иска от нас, когато България се е насочила по нов път на развитие в ЕС. От нас се искат не чудеса от подвизи, не да проливаме кръвта си, а да работим сериозно и упорито, да загърбим политическите пристрастия и користни амбиции, да поставим интересите на България над всичко.

Венцислав Манолов –
историк

Директор на ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“
с. Бежаново, общ. Луковит